

12. Факультет глобальних процесов МГУ имени М. Г. Ломоносова. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.fgp.msu.ru/content/category/24/81/234/>. – Заголовок с экрана.

Utawi A. A. До визначення глобалізації: позиції вчених Заходу (теоретико-політологічний аналіз)

У статті автор проаналізував концепції деяких західних та пострадянських вчених з метою виокремити сучасні тенденції у визначенні категорії «глобалізація». Автором доведено, що сьогодні низка мислителів розуміє безперспективність і ненауковість одностороннього погляду на це суперечливе і багатогранне явище сучасності.

Ключові слова: глобалізація, модернізація, глобалістика, арабський світ.

Utawi A. To globalisation understanding: west scientists paradigm (theoretical-policy analysis)

In the article the author has analyzed the concept of some Western and former Soviet scientists to find out the current trends in the definition of the category of "globalization." The author has proved that today, many thinkers realize the futility and unscientific one-sided view on the contradictory and multifaceted phenomenon of our time.

Key words: globalization, modernization, and globalisation, the Arabworld.

УДК 323.28

Ткач Володимир Федорович,
кандидат політичних наук

СПЕЦИФІКА ТА ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ ТЕРОРИЗМУ

У статті досліджуються класифікації тероризму та пропонується їх систематизація. Визначена класифікація, яка структурує тероризм з позиції пошуку шляхів протидії терористичній діяльності.

Ключові слова: тероризм, класифікація тероризму, систематизація.

У науковому та експертному співтоваристві тероризм аналізується з різних позицій: історичної, філософської, соціально-економічної, юридичної, політичної та інших, наводяться сфери, типи і види терористичної діяльності. Слід зазначити, що з року в рік класифікації тероризму стають все об'ємнішими, але при цьому не завжди чітко позначаються основи систематизації. З одного боку, це пов'язано з розвитком самого тероризму, з іншого боку – з накопиченням знань про тероризм і розробкою способів антитерористичної протидії. Проте, на сьогодні немає єдиного підходу до проблеми систематизації проявів тероризму, що, на нашу думку, також у значній мірі затрудняє процес пізнання феномену тероризму і боротьби з терористами.

Як цілком доречно зазначає український теролог М.Целуйко, «є велика різноманітність підходів, кожен з яких розкриває окрему ознаку тероризму: 1) такі, що акцентують увагу на опосередкованому характері досягнення цілей (роботи Р.Арона, В.Ємельянова, В.Ліпкана); 2) праці, в яких висвітлюється специфіка цілей і завдань тероризму (дослідження У.Лакера, В.Антипенка, О.Колобова, Б.Хоффмана); 3) підхід, спрямований на розуміння сутності тероризму шляхом виокремлення його особливостей, пов'язаних з об'єктом насилля і публічним характером злочинів, він знайшов своє відображення у працях Ю.Дістейна, А.Станіславської, Т.Бояр-Созонович; 4) ідеологічний підхід представлений, зокрема, у дослідженнях Б.Нетаньяху, В.Коровікова, Н.Афанасьева» [1, с. 5].

Результати аналізу спеціальної літератури і експертних висновків дозволяють виділити найбільш характерні класифікації тероризму і розділити їх на три групи. Першу групу «Загальних схем» складають класифікації, що структурують тероризм за його основними формами, як правило, за будь-якою однією основою. До другої групи «Деталізованих схем» входять класифікації, в яких розширюються і конкретизуються види основних типів тероризму, але аналіз їх переплетіння і співвідпорядкованості зроблений частково або відсутній взагалі. І, нарешті, третя група «Об'ємних схем» – це класифікації, автори яких пропонують систематизовані ряди і вибудовують певну ієрархію видів тероризму.

Зупинимось детальніше на кожній групі характерних структуризацій тероризму. Розгляд групи «Загальних схем» слід розпочати з класифікації, запропонованої під час роботи П'ятої конференції з приводу уніфікації кримінального права, що відбулася в Мадриді (Іспанія) у 1934 році. Там вперше було прийнято рішення розрізняти політичний та соціальний тероризм. Пізніше, у 1970 році, Міжамериканська комісія із захисту прав людини, вивчаючи проблему боротьби з тероризмом, виокремила акти тероризму у політичних та ідеологічних цілях.

До найбільш відомих узагальнених систематизацій віднесено класифікації П. Вілкінсона, І. Фетчера, Х. Мюмклера, Х. Людвіга, Л. Діспо, Г. Денікера, Т. Бояр-Созонович, М. Гуцало, М. Дмитренка, Е. Ляхова, Л. Моджоряна та ін. Так, англійський соціолог П. Вілкінсон визначав три види тероризму: революційний, спрямований на зміну політичної системи; підреволюційний, спрямований на певні зміни в межах існуючої політичної системи; репресивний, який характеризується тим, що терористична діяльність окремої держави спрямована проти іншої держави або ж проти опозиції [2, с. 65–66]. Як бачимо, дана систематизація, до речі, одна з найбільш відомих і популярних на сьогодні, вже у своїй основі порушує логіку класифікації, оскільки перші два види тероризму виділяються за ознакою мети, а третій за суб'єктом впливу (дії). До того ж у типології П. Вілкінсона не виділяється окремо, хоч і вказується, опозиційний тероризм, що в деякій мірі звужує спектр проявів тероризму.

Німецькі дослідники І. Фетчер, Х. Мюмклер, Х. Людвіг, навпаки, систематизують лише опозиційний тероризм, а не тероризм в цілому, хоча також виділяють три типи тероризму: а) тероризм пригнічених етнічних меншин (баски, корсиканці, північні ірландці, палестинці), що прагнуть культурної та політичної автономії; б) тероризм визвольних рухів у країнах «третього світу»; в) тероризм «груповий» або «індивідуальний» у високорозвинених країнах Заходу, спрямований на зміну соціального та політичного ладу в таких країнах [2, с. 138].

Відомий теролог Л. Діспо виокремлює чотири види тероризму: тероризм держави проти лівих, тероризм держави проти правих, тероризм правої опозиції, тероризм лівої опозиції [3, с. 226]. На думку Ю. Горбунова, зазначена систематизація також звужує спектр проявів тероризму, оскільки «не відображає головну особливість сучасного тероризму – його вихід за національні кордони» [4, с. 136].

Серед дослідників тероризму на пострадянському просторі також немає єдності у підході до систематизації тероризму. Наприклад, Є. Ляхов і Л. Моджорян виділяють два види тероризму: міжнародний і національний [5, 6]. Т. Бояр-Созонович пропонує розділяти тероризм на: державний, який здійснюється під керівництвом спеціальних служб або інших органів влади; організований, котрий охоплює всі організації і групи, діяльність яких не контролюється державою і її спеціальними службами; стихійний, до якого входить і індивідуальний [7].

Українські фахівці, теролог М. Гуцало і політолог М. Дмитренко, систематизують тероризм з позиції соціальних конфліктів. Вони поділяють тероризм на бойовий, кримінальний і соціально-політичний. Бойовий тероризм розглядається і аналізується з огляду на характер воєнних дій і визначається як збройний конфлікт низької інтенсивності.

Кримінальний тероризм має у своїй основі кримінальну складову і часто характеризується, розцінюється як вид кримінальної злочинності [8, с. 8; 9, с. 9]. Соціально-політичний тероризм – це своєрідний вид політичної боротьби, який формується і існує на основі відповідного соціально-політичного протесту. Як правило, основним підґрунтям такого протесту є не що інше, як довготривале затягування з розв'язанням соціальних проблем і суспільних протиріч.

Не заперечуючи необхідності подібних систематизацій, що здійснюються за однією основою, слід відмітити їх деяку схематичність, що не в повній мірі відображає складність і багатогранність явища тероризму.

У другій групі «Деталізовані схеми» розглянемо структуризації Г. Денікера, В. Антипенко, В. Вітюка, М. Головатого, А. Піджакова та ін. Як зазначалось вище, зазначені класифікації поглиблюють розуміння багатоманітності проявів тероризму, проте не завжди містять в собі аналіз їх співвідпорядкованості.

Серед зарубіжних робіт особливо виділяється структуризація Г. Денікера, в якій вперше одночасно було виділено типи, види та підвиди тероризму. Так, до типів тероризму дослідник відносить:

- внутрішній – дії громадян однієї держави проти своїх співвітчизників у межах власної території;
- транснаціональний – дії громадян однієї держави проти своїх співвітчизників, але на території іншої держави;
- міжнародний – дії змішаних або однорідних за національним складом груп терористів в іншій країні.

Кожний з наведених типів тероризму, на думку Г. Денікера, можна розділити на кілька видів:

- раціональний і патологічний тероризм (за способами проведення терористичної акції);
- «терор як реакція на пригноблення» і «добродійний терор» (за мотивами терористів) [10, с. 76–80].

В свою чергу, види тероризму Г. Денікер розділяє на підвиди, наприклад, «терор як реакція на пригноблення» може бути вибіркоким і невибіркоким. При вибіркоковому терорі об'єктом акції стають значимі особи, які є представниками режиму. При невибіркоковому терорі акція здійснюється, в основному для того, щоб показати наявність опору, навіяти страх у суспільстві.

Російський теролог В. Вітюк розглядає тероризм на рівні взаємовідносин «держава – опозиція» і виділяє два основних типи терористичної діяльності:

- державний терор – насилля з боку сил, що опираються на державні інститути;
- опозиційний тероризм – насилля і залякування, що використовується антирежимними угрупованнями [11, с. 16].

Дослідник вказує, що державний терор і опозиційний тероризм взаємопов'язані і нерідко провокують один одного. В залежності від цілей зазначені типи він розділяє на декілька видових рядів:

- внутрішній і міжнародний;
- правий і лівий;
- соціальний, націоналістичний і релігійний.

Слід замітити, що В. Вітюк окремо виділяє непряму форму державного терору – заколотницький тероризм, інспірований спеціальними службами. Однак не розглядає внутрішньо-опозиційний тероризм або тероризм осіб/організацій, які не перебувають у опозиції.

До другої групи нами також віднесені класифікації, автори яких виділяють види одного з типів тероризму або перелічують всі можливі види сучасного тероризму без будь-якої їх структуризації. Наприклад, М. Литвинов систематизує антидержавний тероризм за

цілями терористичної діяльності: політичний, етнонаціональний і економічний. Щодо останнього, то мається на увазі кримінальна діяльність окремих осіб і організовано-терористичних угруповань, спрямована на ослаблення економічного стану держави [12, с. 36–38]. В. Антипенко виокремлює три напрямки політичного тероризму і терористичних течій щодо їх соціально-економічної основи: соціально-революційний, ліво- та праворадикальний, корпоративно-монополістичний [13, с. 11]. А. Піджаков представляє течії політичного тероризму у вигляді таких основних типів: політико-ідеологічний тероризм, націоналістичний (етноцентристський), або сепаратистський, тероризм, релігійний, або фундаменталістський тероризм, екологічний тероризм, економічний тероризм [14, с. 106].

До числа класифікацій без строгої структуризації можна віднести опис видів тероризму в етнократологічному словнику за ред. О. Антонюка, М. Головатого та Г. Щокіна: 1) соціальний (або ідеологічний) тероризм, мета – докорінна або часткова зміна економічного і політичного устрою країни; 2) національний тероризм, що здійснюється за етнічною ознакою; 3) сепаратистський тероризм, що здійснюється національно-політичними групами меншин, які ведуть боротьбу за суверенітет або розширення автономії території проживання; 4) національно-визвольний тероризм – здійснюється народами окупованих або колонізованих держав проти представників країни-агресора, мета – відновлення державного суверенітету; 5) репресивний тероризм – відбувається на фоні національних конфліктів у межах держави; при цьому представники титульних національних груп намагаються зменшити вимоги окремих національних меншин, прагнуть утворити етнічно однорідні держави; 6) релігійний тероризм, пов'язаний з політичним протистоянням, що ґрунтується на релігійній основі, коли послідовники однієї релігії протистоять послідовникам іншої. Релігійний тероризм до того ж поділяють на фундаменталістський і сектантський; 7) світоглядний тероризм – має місце принципова незгода з панівними нормами та стосунками (наприклад, групи, що ведуть боротьбу проти забруднення навколишнього середовища, вбивства тварин, будівництва ядерних об'єктів тощо); 8) кримінальний тероризм та ін. [15, с. 514].

Перед тим, як ми розглянемо третю групу класифікацій «Об'ємні схеми», зазначимо, що структуризації тероризму таких дослідників як В. Василенка, Ю. Горбунова, А. Деменко, О. Коломійця, М. Шахова та ін. не тільки упорядковують його типи, види і підвиди тероризму, але й у певній мірі ілюструють їх взаємозв'язки. Наприклад, в систематизації М. Шахова пропонуються логічно пов'язані між собою критерії, за якими виділені види терористичної діяльності, а саме за: ціллю (гуртуючий, демонстраційний, конфронтаційний, провокаційний); методами (тероризм з використанням фізичного насилля; тероризм шляхом знищення матеріальних об'єктів; тероризм із застосуванням морально-психологічного впливу); об'єктами впливу (економічний, політичний, етнонаціональний, тероризм у сфері духовного життя); масштабами проявів (внутрішньодержавний, міждержавний); засобами (тероризм з застосуванням духовних засобів; тероризм з застосуванням запалювальних і вибухових речовин; збройно-насиленницький тероризм; тероризм з застосуванням зброї масового ураження; інформаційно-комп'ютерний тероризм, кримінальний тероризм) [16, с. 36–40].

В. Василенко пропонує розділяти види тероризму через призму ідеології терористів: за цілями (політичний, націоналістичний, релігійний, кримінальний); за об'єктом (внутрішньодержавний і зовнішній); за методами і способами здійснення терористичної акції (інформаційний, партизанський, воєнний, технологічний і повітряний) [17, с. 66].

У дисертації О. Коломійця запропоновано типологічну ієрархічну схему класифікації тероризму, в основу якої покладені принципи політичних чинників, які впливають на формування політичної ідеології. Згідно з такою класифікацією на першому рівні ієрархії (глобальному) слід розрізняти державний, націоналістичний, соціальний, релігійний та інформаційний тероризм. Перший нерідко кваліфікується як акт агресії. На другому рівні ієрархії (регіональному та національному) тероризм має наступні види: внутрішній та

зовнішній (державний), етнічний та національний (націоналістичний), правий та лівий (соціальний), ісламський фундаменталізм та інші конфесії (релігійний), медіа- та кібертероризм (інформаційний). Другий рівень трактується О. Коломійцем як міжнародний тероризм [18, с. 7].

Ще більш структурована класифікація тероризму надана А. Деменко. Дослідник пропонує класифікувати сучасний тероризм за родовими та видовими ознаками: соціально-політичний (соціально-революційний та соціально-реакційний), етнополітичний (сепаратистський, інтеграційний, антидискримінаційний, репресивний) та світоглядний (релігійний, атеїстичний, антиглобалістський тощо). Вказані види тероризму поділяються на підвиди за такими критеріями: територією вчинення (міжнародний, тотальний, селективний, локальний); рівнем організації (державний, опозиційний, заколотницький, стихійний, індивідуальний); об'єктами вчинення (протидержавний та спрямований проти опозиційних сил); видами цілей (підривний, демонстративний, провокаційний); видами діяльності (спрямований на здійснення змін в навколишньому світі та спрямований на забезпечення власного існування); засобами вчинення (матеріальний та нематеріальний) [19, с. 9].

Як бачимо, класифікацію проявів тероризму можна здійснювати за будь-яким критерієм і в результаті отримати обширну розгалужену типологію. Разом з тим, нам вбачається більш конструктивним проведення структуризації за взаємопов'язаними критеріями для вирішення конкретних завдань, пов'язаних з тероризмом.

Для цілей нашого дослідження найбільш значимою вбачається класифікація Ю. Горбунова, оскільки в ній запропонована систематизація проявів тероризму з позиції пошуку шляхів протидії терористичній діяльності [4, с. 151–155]. Дослідник пропонує класифікацію тероризму і структурує її за принципом «тип – рід – вид». У типовому ряду Ю. Горбунов виділяє тероризм, направлений проти міжнародних чи внутрішньодержавних відносин, що охороняються правом, тобто міжнародний і внутрішньодержавний тероризм. Родовий ряд характеризує терористичну діяльність – причетність об'єкта впливу тому чи іншому учаснику суспільних відносин, що згруповані за організаційною ознакою: держави, організації (нації і народи, які борються за свою незалежність; міжнародні і національні організації, партії, рухи, фронти та інші організаційно оформлені структури незалежно від форми власності), фізичні особи. Видовий ряд визначено за критерієм протиправних посягань, що зачіпають державну, громадську і/або особисту безпеку (див. рис. 1.1). Детальний опис протиправних посягань на державну, громадську і особисту безпеку нами представлено в таблиці 1.3.

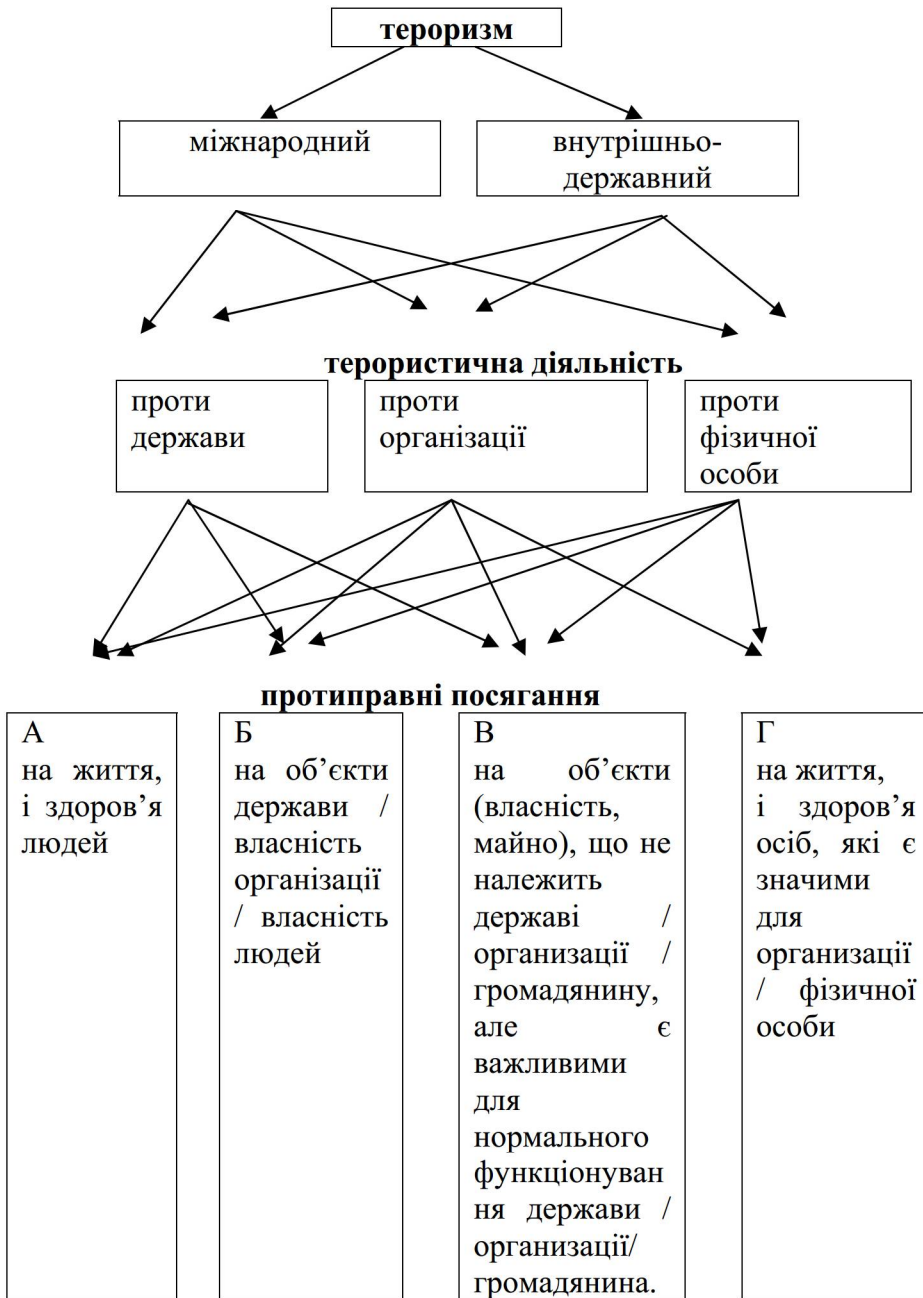

Рис. 1.1. Структура терористичної діяльності (по Ю. Горбунову)

Таблиця 1.3.

Родовий та видовий ряди класифікації тероризму (по Ю. Горбунову)

Рід		терористична діяльність		
		проти держави	проти організації (громадські об'єднання, релігійні та інші організації, комерційні концерни, банки, фірми та інші юридичні особи)	проти фізичної особи
Вид				
протиправні посягання	А	протиправне посягання або загроза посягання на життя, здоров'я його громадян, а також іноземних громадян або осіб без громадянства, коли для цілей посягання має значення існуючий духовно-правовий чи інший зв'язок між даними особами і державами	протиправне посягання або загроза посягання на життя і здоров'я членів або співробітників таких організацій	протиправне посягання або загроза посягання на життя і здоров'я фізичної особи, нанесення тілесних ушкоджень, морально-психологічних травм, ізоляція, (взяття в заручники, позбавлення волі) і вбивство фізичної особи (саме в такому випадку об'єкт і предмет злочинних посягань терористів співпадають) як виразника і учасника суспільних відносин
	Б	протиправне посягання або загроза посягання на державні об'єкти, включаючи критично важливі і потенційно небезпечні об'єкти, їх філії, представництва і майно в країні і за кордоном	протиправне посягання або загроза посягання на об'єкти інтелектуальної власності, господарської діяльності, транспорту, комунікації і майно, що належить або перебуває у тимчасовому використанні цих організацій.	протиправне посягання або загроза посягання на майно, що перебуває у власності або в тимчасовому володінні фізичної особи
протиправні посягання	В	протиправне посягання або загроза посягання на об'єкти, що безпосередньо не належать державі, але порушення нормального стану чи функціонування яких може спричинити негативні наслідки для держави	протиправне посягання або загроза посягання на об'єкти, що безпосередньо не належать організації, але порушення нормального стану чи функціонування котрих може спричинити для неї негативні наслідки.	протиправне посягання або загроза посягання на майно, що перебуває у власності або в тимчасовому володінні близьких даної фізичної особи
	Г		протиправне посягання або загроза посягання на життя і здоров'я осіб, які не є членами даної організації, але співробітничать з нею, перебувають у її офісі, або стосовно яких у організація має ті чи інші зобов'язання	протиправне посягання або загроза посягання на життя, свободу і здоров'я близьких фізичної особи, а також на представників флори і фауни, котрі представляють духовну чи іншу цінність для індивіда чи його близьких

Завершаючи аналіз типологізації тероризму, ще раз відмітимо, що різноманіття структуризації дозволило нам розділити їх на три групи: «Загальних схем», «Деталізованих схем» та «Об'ємних схем». Безумовно, що будь-яка теоретична класифікація має свої плюси і мінуси. В рамках нашого дослідження були виділені ті, котрі поєднують в собі теоретичний аспект і практичну спрямованість – розбудову системи антитерористичної діяльності.

Література:

1. Целуйко М. Є. Антитерористична політика держави як фактор суспільної стабільності: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / Целуйко Марина Євгенівна; Дніпропетровський національний ун-т. — Дніпропетровськ., 2006. — 19 с.
2. Терроризм в современном капиталистическом обществе: реф. сб.: в 3 вып. / [ИНИОН АН СССР] — М., 1983. — В. 3. — 1983. — 191 с.
3. Диспо Л. Машина террора / Л. Диспо // Терроризм в современном капиталистическом обществе. — М., 1981. — Вып. 1. — С. 225–229.
4. Горбунов Ю. С. Терроризм и правовое регулирование противодействия ему : Монография / Юрий Горбунов. — М. : Молодая гвардия, 2008. — 460 с.
5. Ляхов Е. Г. Терроризм и межгосударственные отношения / Е. Г. Ляхов. — М. : Международные отношения, 1991. — 216 с.
6. Моджорян Л. А. Тероризм: правда і вигадки / Л. А. Моджорян. — К. : Політвидав України, 1985. — 175 с.
7. Бояр-Созонович Т. С. Международный терроризм: политико-правовые аспекты / Т. С. Бояр-Созонович. — К. ; О. : Лыбидь, 1991. — 163 с.
8. Гуцало М. Г. Організація протидії сучасному тероризму: політологічний аналіз: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / Гуцало Марія Григорівна; НАН України, Інститут держави і права імені В.М. Корецького. — К., 2008. — 20 с.
9. Дмитренко М. А. Протидія тероризму: питання теорії і практики / М. А. Дмитренко: [науково-практичний посібник]. — К. : НКЦ СБ України, 2006. — 272 с.
10. Деникер Г. Стратегия антитеррора: факты, выборы, требования. Новые пути борьбы с терроризмом / Г. Деникер // Терроризм в современном капиталистическом обществе. — М., 1982. — Вып. 2. — С. 76–80.
11. Витюк В. В. Социальная сущность и идейно-политическая концепция современного «левого» терроризма: атвореф. дис. ... д-ра филос. наук: 09.00.03 / Витюк Виктор Владимирович — М.: Институт социологических исследований АН СССР, 1985. — 43 с.
12. Литвинов Н. Д. Антигосударственный терроризм: понятие и виды (историко-криминологический аспект) / Н. Д. Литвинов // Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России. — 2000. — № 1 (5). — С. 36–38.
13. Антипенко В. Ф. Сучасний тероризм: стан і шляхи його запобігання в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Антипенко Володимир Федорович; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. — К., 1999. — 20 с.
14. Пиджаков А. Ю. Борьба с политическим терроризмом и экстремизмом. Международно- и национально-правовые проблемы : [монография] / А. Ю. Пиджаков. — СПб. : Нестор, 2003. — 292 с.
15. Етнократологічний словник: енцикл.-довід. слов. / [за ред. О. В. Антонюка, М. Ф. Головатого та Г. В. Щокіна]. — К. : МАУП, 2007. — 577 с.
16. Шахов М. Н. Теоретические проблемы современного терроризма / М. Н. Шахов. — М. : ИБПИТ, 2003. — 277 с.
17. Василенко В. И. Международный терроризм в условиях глобального развития (политологический анализ): дис. ... д-ра полит. наук: 23.00.04 / Василенко Владимир Иванович; Российская академия государственной службы при Президенте Российской Федерации. — М., 2003. — 311 с.

18. Коломієць О. В. Трансформація політичної ідеології держави в контексті боротьби з міжнародним тероризмом: проблеми і шляхи вирішення: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.03 / Коломієць Олег Валерійович; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. — К., 2006. — 20 с.

19. Деменко А. М. Феномен тероризму в умовах глобалізаційної динаміки (соціально-філософський аналіз): автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03 / Деменко Андрій Миколайович; Харківський ун-т Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба. — Х., 2008. — 19 с.

Ткач В. Ф. Специфика и проблемы классификации терроризма

В статье исследуются классификации терроризма и предлагается их систематизация. Определена классификация, которая структурирует терроризм с позиции поиска путей противодействия террористической деятельности.

Ключевые слова: терроризм, классификация терроризма, систематизация.

Tkach V. Specific and problems of classification of terrorism

In the article terrorism classifications are investigated and their systematization is offered. Certain classification which makes the terrorism structure from position of searching the ways of countering terrorist activity is given.

Keywords: terrorism, classification of terrorism, systematization.

УДК : 323.28

Гумбатов Турал,

доктор філософії у галузі політології

ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом»

ТЕРОР І ТЕРОРИЗМ: ПЛОЩИНА ПОНЯТІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Феномен міжнародного тероризму є складним багатограним утворенням, що визначає його сутнісно-змістове наповнення. Для країн пострадянського простору він знаходить свій особливий вираз, і тому, вимагає дослідження власної специфіки для дієвої та ефективної боротьби з терористами. З цією метою, і держава і громадянське суспільство мають об'єднати свої зусилля у боротьбі з цим явищем сучасності у контексті глобалізаційних тенденцій світового порядку.

Ключові слова: тероризм, міжнародний тероризм, пострадянський міжнародний тероризм.

Свою наукову розвідку хочемо розпочати зі слів Х. Д. П. Чапо, який цілком справедливо зазначає, що вирішення суперечливих питань є можливим лише за рахунок діалогу цивілізацій, ведення якого обумовлено принципом мирного вирішення міжнародних суперечок. Останній зобов'язує суверенні держави не звертатися до сили для вирішення своїх протиріч, а вирішувати їх будь-яким мирним інструментом [10, с. 20].

Тут дуже доречним є запитання: чому, не зважаючи на розуміння світовою громадськістю актуальності і нагальності цивілізованих інструментів розв'язання протиріч – феномен міжнародного тероризму є нагальною проблемою сучасності.

Численна низка дослідників звертається до цієї проблематики. До найбільш відомих з них належать Й. Александер, Ю. ван дер Круф, У. Лакер, Р. Клаттербек, Б. Крозьє, а також – М. Бартос, А. Бартон, Л. Береш, Дж. Байєр Белл, Р. Беррел, У. Вайнштейн, С. Гершман, Й. Грейг, К. Добсон, Б. Дженкінс, Дж. Дугард, Д. Карлтон, Е. Елленберг, Ф. Кітсон, М. Крейшоу, М. Лівінгстон, Р. Лістон, Д. Лонг та інші дослідники.